

■ Av. Ece ÇETİN* ■

CEZANIN AMAÇLARI İYİ BİR CEZADA BULUNMASI GEREKLİ NİTELİKLER

ÖZET

Ceza, hukukun ilk ortaya koyduğu müesseselerdendir. Devlet, kamu gücü tarafından konulan ve bir eylemin yapılması veya yapılmaması biçiminde belirlenen yasağın, kusurlu bir insan davranışı ile gerçekleştirilmesi durumunda, bunu gerçekleştirene uygulanan yaptırım ceza adı verilmektedir. Bu çalışma içerisinde cezanın amacının ne olduğu, cezalandırmanın ne için gerçekleştirildiği üzerinde durulmakta ve iyi bir cezalandırmanın söz konusu olabilmesi için bir cezada bulunması gerekli olan nitelikler açıklanmaktadır. Ceza, kanuni, belirli, ölçülü, adil, insani ve ahlaki olmalı; bölünebilir, bireyselleştirilebilir, caydırıcı, etkili, geri alınabilir özellikte olmalıdır. Ayrıca, faydalı, elverişli; masrafsız veya az masraflı olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ceza, Cezanın Özellikleri, Cezanın Kanuniliği, Cezanın Amacı, Cezanın Faydalı ve Elverişli Olması.

ABSTRACT

The punishment is one of the first institutions laid down by law. If the prohibition imposed by the state and public power, which is determined as the act or not, is committed by a flawed human behavior, the sanction applied to the person who does it is called punishment. This study focuses on the purpose, content, and characteristics of proper punishment.

The proper punishment should be legal, specific, moderate, fair, humane, and moral. In addition, It should be divisible, individualized, deterrent, effective, retrievable as well as inexpensive.

Keywords: Punishment, Characteristics of Punishment, Legality of Punishment, Purpose of Punishment, Useful and Favorable Punishment.

Makale Geliş Tarihi: 24.12.2020 Kabul Tarihi: 13.01.2021

* ORCID ID: <https://orcid.org//0000-0002-5494-2023>

İzmir Barosu/Dokuz Eylül Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

GİRİŞ

İnsanlar toplum halinde yaşamak zorundadır. Toplum halinde yaşamak ise belirli bazı kuralların bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Uyulması zorunlu bu kuralların bir bölümü devletler tarafından son derece önemli görülmektedir. Devletler, bunlara uyulmaması durumunda insanlara çok sert bazı yaptırımlar ile karşılık verilmesi yoluna gidebilmektedir. İnsanların bir arada yaşamalarının zorunlu kuralları olarak ifade edilebilecek olan bu kurallara uyulmaması kimi zaman suç olarak tanımlanmakta ve bu suçların işlenmesi durumunda ise bunu gerçekleştiren kimselerin yaptırımlar ile karşılaşması söz konusu olmaktadır. İşte bir devlet tarafından konulan ve bir eylemin yapılması veya yapılmaması biçiminde belirlenen yasağın, kusurlu bir insan davranışı ile gerçekleştirilmesi durumunda, bunu gerçekleştirene uygulanan yaptırıma ceza adı verilmektedir. Ceza, bir başka anlatım ile suç sayılan eylemin bir karşılığı olan ceza hukukun en çok incelenen konularından birini oluşturmuştur. Ceza hukukun ilk olarak ortaya koyduğu müesseselerden biridir. Kökeni kuşkusuz hukuk kadar eski ve belki de hukuk ile aynı köklere dayanmaktadır. Çünkü istenilen bir davranışın yerine getirilmemesi durumunda bunun ceza olarak adlandırılan bir yaptırım ile karşılanması gerektiği fikri çok eskilere dayanmaktadır.

Cezanın bu kadar eski yıllara dayanmasının yanı sıra cezanın ne olması veya insanın ne için cezalandırıldığı fikri de son derece eskilere dayanmaktadır. Cezanın ne olması ve cezalandırmanın nasıl olmasının gerektiğinin tartışılmasını yanı sıra cezalandırmanın ne için yapıldığı, cezanın arkasındaki asıl sebebin ne olduğu görüşü de antik çağlara kadar gitmektedir.

Bu çalışma içerisinde özellikle cezanın amacının ne olduğu, cezalandırmanın ne için gerçekleştirildiği üzerinde durulacak ve iyi bir cezalandırmanın söz konusu olabilmesi için bir cezada bulunması gerekli olan nitelikler üzerinde durulacaktır. Bu nedenle çalışma üç ana bölümden oluşmakta olup, çalışmanın birinci bölümünde, cezanın tanımı, ikinci bölümünde cezanın amacını açıklayan teoriler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise iyi bir cezada bulunması gerekli niteliklerin neler olması gerektiği konusu ele alınmıştır.

I. CEZANIN TANIMI

Ceza, Arapça bir sözcüktür. “Karşılık” anlamına gelir. Bu karşılık, esas itibarıyla iyi veya kötü bir şey olabilir¹. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre ise; “Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım²” olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle, cezanın ödül manasında da kullanılmasına imkân bulunduğu halde, dilimizde daha çok kötülükler karşılık olarak kullanılmıştır³. Cezanın bugünkü anlamına baktığımızda tarihsel gelişim içerisinde ceza kavramının çok değiştiğini görmek mümkündür. Zira ceza kavramının ve suçlulara ceza olarak uygulanan yaptırımların, zaman içerisinde değiştiği, toplum yaşamıyla orantılı bir biçimde onun da değiştiği ve geliştiği söylenebilir. Ceza kavramının şu anki çağdaş görüşe ulaşması uzun bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Cezanın geçmişten günümüze geçirdiği süreç, kolektif ve vahşi uygulamalardan, bireysel ve insancıl cezaya doğru olmuştur⁴. Günümüzdeki ceza yasalarıyla karşılaştırıldığında sadece birkaç ay hapis cezasını gerektiren suçların çoğunun önceden ölüm cezası ile cezalandırıldığı⁵, ölüm cezasının⁶ infaz biçiminin ise işlenmiş olan suça göre değiştiği görülmektedir. Örneğin; Allah’ı inkar, büyüçülük gibi dine karşı bir suç işlemiş veya hükümdara veya devletin

¹ “Cezâ’ (Arapça, isim), cezâ, karşılık (iyi veya kötü) “azap” şeklinde tanımlanır. DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca ve Türkçe Ansiklopedik Lügat, 5. Baskı, 1982, s. 170.

² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim : 26.02.2020).

³ Aynı yönde; “Ceza, zararlı bir tepkidir; çünkü sonunda daima bir kötülüktür, yani “zarar”dır; açıkçası beşeri bir menfaatin yahut değerinin indirimi veya bu değerden bir fedakârlıktır” HAFIZOĞULLARI, Zeki, Ceza Normu (Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni), 2. Baskı, Ankara, 1996, s.175; Ayrıca; “Ceza ödülün karşıtıdır”. HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 427.

⁴ CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 6. Baskı, İstanbul 2010, s. 549.

⁵ Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı, Uluslararası Savcılar Birliği, (Editörler: Egbert MYJER, Barry HANCOCK, Nicholas COWDERY, Derleyen; Marnix ALINK), Ankara Barosu Yayınları, 2. Baskı, 2006, s. 41

⁶ DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, Nazarı ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısımlar, C.II, Beta Yayınları, 12. Bası, İstanbul 1999, s. 600-618, ARTUK, M. Emin, “Ölüm Cezası”, Ceza Hukuku Makaleleri (ARTUK, M. Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Caner), İstanbul 2002, s. 72.

iç ve dış güvenliğine karşı işlenmesi yasak edilmiş bir fiili işlemiş olanlar ya da kalpazanların, diri diri yakılarak öldürüldüğü, yangın çıkaranların ağızlarına eritilmiş kurşun dökülerek cezalandırıldığı anlaşılmaktadır⁷. Çağdaş görüşlere göre ceza, suç işleyen kişiye, çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmesi için uygulanan ve esasında kişiyi birtakım yoksunluklara tâbi kılan yaptırım olarak tanımlanmaktadır⁸

Bu durumda çağdaş görüşlere göre ceza kavramını şu şekilde tanımlamamız mümkündür; Ceza topluma zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanunla koyduğu, izlediği diğer amaçlar yanında özellikle suçluyu bazı yoksunluklara tabi kılmak ve bu şekilde toplumun söz konusu hareketleri onaylamadığını belirtmek üzere, yargısal bir kararla ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan korkutucu bir yaptırımdır⁹.

II. CEZANIN AMACINI AÇIKLAYAN TEORİLER

Yasalar, birbirlerinden bağımsız ve ayrı yaşayan insanların toplum içinde yaşamalarını, birleşmelerini sağlayan koşulları belirler¹⁰. Yasa koyucu tarafından konmuş kurallara gelince, bunlar insanın toplum yaşamına geçip kendini güçlü hissetmesi ve diğer insanlarla mücadeleye girişmesi sonucunda, bu mücadeleyi düzenlemek, insanların birbirine zarar vermelerini engellemek, toplum yaşamında barış ve düzeni sağlamak üzere ortaya çıkmıştır¹¹. Kanımızca tüm bu görüşler her ne kadar cezanın ve ceza hukukunun insanların toplum olarak yaşayışında önemli bir yeri olduğunu, cezanın ve cezalandırmanın gerekliliğini kanıtlar nitelikte olsa da, cezanın amacını açıklama yetkinliğinde değildir. Zira

⁷ ARTUK, Emin, Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları), İstanbul 1983, s. 26.

⁸ DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.I, 12. Bası, İstanbul 1997, s. 5.

⁹ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018, s. 569.

¹⁰ BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, Çev.: Sami SELÇUK, Ankara, 2013 s. 25.

¹¹ MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat Baron de, Kanunların Ruhu Üzerine, (çev: Fehmi BALDAŞ), Hiperlink Yayınları, İstanbul, s.46 vd. Ayrıca; GÜRKAN, Ülker, Montesquieu ve Kanunların Ruhu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD), 1988, Cilt 40, Sayı 1-4, s. 14, kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0002230, (Erişim: 26.02.2020).

CENDEL'e göre; "Cezanın toplumun varlığı için zorunlu bir unsur olması, cezanın ne amaçla uygulandığını ortaya koyamaz"¹².

Ceza hukukunun amacı, uzun süreden beri süregelen bir tartışma doğurmuştur. Ceza hukuku teorilerini ele aldığımızda cezanın amacına ilişkin farklı görüşler olduğu görülmektedir. Bu görüşleri, cezayı mutlak bir amaç olarak suç sayılan eylem için verilmiş bir karşılık, bir kefaret olarak gören mutlak ceza veya mutlak adalet teorileri, cezayı suçları önleyici ve suçları ıslah edici bir yöntem olarak gören nisbi teoriler ve her iki yaklaşımı birlikte değerlendiren karma yaklaşım olarak özetleyebiliriz¹³.

A. Mutlak Ceza Teorisi

1. Mutlak Ceza Teorisi ve Teorinin Savunucuları

Mutlak ceza teorileri, cezalandırmanın amacını sorgulayan en eski teorilerdir. Mutlak teoriye göre ceza, adalet ve kefaret kavramlarını esas alır. Kefaret sözcüğü, Türkçe anlamıyla "karşılıklı bulunma" anlamına gelir. Kefareti esas alan bu teoriye göre, cezalandırmanın kendisinden başka amacı olamaz; cezalandırmanın kendisi bizatihi amaçtır¹⁴. Bu durumda mutlak ceza teorilerine göre, verilen ceza ile suç işleyene meydana getirdiği zarar ödetirilecek, yapılan kusurlu davranışın karşılığı alınacak, suçlunun yalnızca acı çekmesi için ceza verilecek ve bu şekilde de adalet sağlanacaktır. Cezanın bir kefaret yani "karşılıklı bulunma" olduğunu savunan görüşler cezanın, failin meydana getirdiği kusurlu dav-

¹² MAURACH, Reinhard, Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil, Karlsruhe,1958, s. 46, Nakleden: CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s.523.

¹³ ARTUK M.Emin/GÖKÇEN, Ahmet/ALŞAHİN, Emin, / ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.73-74; ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2019,s.572 Ayrıca; AKTAŞ, Sururi, Cezalandırmanın Amacı Üzerine, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (EÜHFD), Erzincan 2009, C. 13, hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2009-XIII_1-1.pdf (Erişim: 27.02.2020).

¹⁴ AKTAŞ, s. 13; "Bu teorilere göre; ceza bir amaçtır ve meşruluğu kendisindedir." ÇETİN, Soner Hamza, Türk Ceza Kanununda Seçenek Yapımlar, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 11.

ranışı telafi ettiği düşüncesindedir. Bu anlamda ceza, geçmişe yöneliktir. Failin kusuru ancak ceza uygulanmasıyla telafi edilebilir.¹⁵

Mutlak ceza teorilerinin öncüleri Hegel ve Kant'tır. Kant ahlak felsefesini savunan biri olarak, cezanın özellikle faydacı olma fonksiyonu olduğunu kabul etmemektedir¹⁶. Zira Kant, suç işleyenlerin cezalandırılmasını kesin ahlaki bir emir olarak görmektedir. Ahlak kuralları da Kant'a göre, şarta bağlı olamayacağı için, cezalandırma faydacılık açısından temellendirilmemesi ve hafifletilmemelidir¹⁷. Kant'a göre; "Failin yararı veya toplumun bozulan düzeninin yeniden kurulması için yani toplumun yararı için ceza verilmez. Faile suç işlediği için ceza verilir. Faile ceza verilmesiyle cezanın amacı gerçekleştirilmiş olur. Cezanın caydırıcılık veya suçluyu rehabilite etmek, onu iyileştirmek gibi bir amacı olamaz"¹⁸. Nitekim bu nedenle Kant ölüm cezasının gerekli olduğunu savunur. Kant şu fikir üzerinde durmaktadır: "Bütün insanların yok olması yerine tek bir insanın ölmesi daha iyidir. Çünkü eğer adalet ve haklılık düşüncesi yok olursa, dünyada artık insan hayatının bir değeri kalmaz"¹⁹. Kant idam cezasını bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu konu ile ilgili olarak Kant şu örneği vermektedir; "*Bir adada yaşayan halkın tamamı birbirinden ayrılıp yaşadıkları toplumu ortadan kaldırmaya karar vermiş olsalar bile, cezaevindeki son ölüm cezasına mahkum edilenin bu cezasının infaz edilmesi zorunludur. Böyle yapılmalıdır ki herkes katilinin hak ettiği şeyin ve kan suçunun, halkın üzerinde kalmayacağını anlayabilsin; aksi takdirde halk da adaletin bu açık ihlalinde onunla işbirlikçi olarak değerlendirilebilir*"²⁰.

¹⁵ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 524, "Cezayı bir kefarete olarak gören teoriler, cezalandırmayı gelecekle ilgili değil, geçmişle ilgili bir işlem olarak görürler. Başka bir anlatımla cezalandırmanın meşruluğu geçmişle ilişkilendirilir." HONDERICH, Ted, Punishment, The Supposed Justification, (Revised Edition), Pluto Press, London 2006, s. 17, Nakleden: AKTAŞ, s.13

¹⁶ DEMİRBAŞ, Genel Hükümler, 13.Baskı, s.77-78

¹⁷ AKTAŞ, s. 19.

¹⁸ ARTUK / GÖKÇEN / YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler 1, s. 48.

¹⁹ WILLEMIN ALTINOK, Derya, Ceza Kavramı, Nitelikleri, Amacı ve Sınıflandırılması, Prof. Dr. iur. Meriç Kemal OMAĞ'a Armağan, İKÜHFD Özel Sayı, Cilt:16, Sayı:2, Temmuz 2017, Cilt I, s. 155.

²⁰ ARTUK / GÖKÇEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s.80; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, s.572 ; WILLEMIN ALTINOK, s.155.

Hegel de mutlak ceza teorisini savunan öncülerden biridir. Ancak Hegel'i, Kant'tan ayıran düşünce şudur ki; Hegel'e göre cezanın tek amacı yukarıda bahsettiğimiz üzere kefarettir. Hegel, mutlak ceza teorisine göre İncil'de (Yeni Ahit'de) de geçen "göze göz diş diş" mantığını benimsemez²¹. Ona göre, amaç adaleti sağlamak olmalıdır. Hegel, suçun işlenmesi suretiyle kişinin kanunun iradesine karşı geldiğini, bu durumu düzeltmek için devletin otoritesini destekleyecek olan ceza kurumuna ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve kanunun inkarının ortadan kaldırılabilmesi için ceza verilmesi gerektiğini savunmuştur²². "Hegel'e göre suç; toplumsal kuralın ihlali ve inkarı, ceza ise suçun inkarıdır"²³. Buna göre inkarın inkarı adaleti sağlamaktadır.

2. Mutlak Ceza Teorisinin Eleştirisi

Mutlak ceza teorisine göre, faildeki mevcut kusur ancak ceza ile giderilebilir. Kanımızca, mutlak ceza teorisi her ne kadar hedeflediği gibi cezanın adalet amacını yerine getirse de diğer pek çok açıdan cezanın amacı konusunda eksik kalmakta, tek başına yeterli gelmemektedir. Nitekim mutlak ceza teorisi yukarıda da belirttiğimiz üzere, cezada ileriye yönelik bir amaç aramayan, cezanın geçmişe yönelik olduğunu savunmaktadır. Bu teori sırf bu nedenle bile olsa eleştirilmektedir²⁴. Bu görüşe katılmakla birlikte, belirtmek isteriz ki; mutlak ceza teorilerinin ileri sürdüğü gibi cezanın yalnızca bir amaç olarak kabul edilmesi ve verildiği andan itibaren amacının gerçekleşmiş olduğunun kabulü, cezanın geleceğe yönelik amaçlarının göz ardı edilmesine neden olur. Bunun yanı sıra mutlak ceza teorisine göre her kusurlu davranışın mutlaka cezalandırılması gerekir. Cezalandırmanın hiçbir yararı olmasa bile mutlaka uygulanmalıdır. Yani mutlak ceza teorisinin savunucuları, cezanın infazı ve

²¹ GÜNGÖREN, Birden, Hegel'in Ceza Teorisi: Suçlunun İade-i İtibarı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, Ocak 2010, Sayfa: 989-1001, jurix.com.tr/article/13579 (Erişim: 29.02.2020); ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar, s. 13.

²² NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri, Adil Yayınları, Ankara 1997, s. 26; DEMİRBAŞ, Genel Hükümler, 13.Baskı, s. 570; DOĞAN KARAKAŞ, Fatma, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, 1.Baskı, Mart 2010, s. 42.

²³ DEMİRBAŞ, Genel Hükümler, 13.Baskı, s. 570

²⁴ DOĞAN KARAKAŞ, s. 43

suçlunun ıslah edilerek topluma kazandırılması gibi hususlara değinmemişlerdir. Bu durumda, işlediği suça karşı kefarete ödetilemeyen tehlikeli suçluların veya kefarete ödetilse dahi ıslah etme amacı güdümediğinden tekrar suç işlemeye meyilli faillere yaklaşımın nasıl olacağı cevapsız kalmaktadır. Oysa çağdaş ceza hukukunun amaçlarından biri de toplumu bu gibi faillerden korumak olmalıdır.

Ancak bu konuda şuna da dikkat çekmek isteriz ki; “her kusurlu davranışın cezalandırılması” kavramı da oldukça belirsizdir. Bu kavram, failin ne zaman ve hangi durumlarda cezalandırılacağı açıklayamaz. Devletin görevi her kusurlu ve ahlaka aykırı davranışı cezalandırmak yerine, toplum yaşantısının düzenini bozan her kusurlu davranışı cezalandırmak olmalıdır. Devletin ceza verme yetkisi, toplumun barış içerisinde yaşaması için gereklidir. Ancak bu yetki verilirken bu şekilde sınırları belirsiz çizilmiş bir ceza verme yetkisi gerek yasaların hazırlanmasında ve gerekse uygulamada devletin bu otoritesini keyfi bir şekilde kullanmasına yol açacaktır²⁵. Nitekim Güriz’e göre de “Şu hareket bana fena görünüyor bu sebepten cezalandırılması icap eder düşüncesi, suçların ve cezaların tespitinde hakim olurken esasında zararlı olmayan hareketleri suç, ufak kabahatleri cürüm addetmek gibi tehlikeli neticelere varılabilir²⁶”. Kanımızca devletin görevi Kant’ın ileri sürdüğü şekilde toplumda birlikte yaşayan bireylerin davranışlarının, ahlaka veya dini kurallara uyup uymadığının kontrolü olamaz. Devlet toplumun kendisine verdiği ceza verme yetkisini ancak toplumun barış içinde yaşaması amacıyla kullanabilir²⁷.

Kaldı ki mutlak ceza teorisi devletin her kusurlu davranışı cezalandırması gerektiğini savunsa da işlenen her suçun devlet tarafından kesinlikle cezalandırıldığını söyleyebilmek de mümkün değildir. Özellikle,

²⁵ Aynı yönde; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT s. 525, “Bu teori cezanın zaruriliğini ortaya koymakta, ancak ne zaman ceza verilmesi gerektiğini açıklayamamaktadır. Hangi koşulların varlığı halinde kusurlu davranışa yaptırım uygulanacağı sorusu cevapsız kalmaktadır. Devletin ceza koyma yetkisine içerik açısından sınır çizme konusunda bu teori yetersizdir.”

²⁶ GÜRİZ, Adnan, Faydacı Teoriye Göre Ahlak ve Hukuk, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1963, s. 97.

²⁷ “Cezanın adaletin gerektirdiği her durumda değil, toplum çıkarlarını zorunlu saydığı hallerde uygulanması gerekir.” DEMİRBAŞ, Timur, Genel Hükümler, Ankara 2011, 7. Baskı, s. 69.

günümüzde, devlet bazı suçları adeta görmezden gelerek, zaman zaman af kanunları ile bazı suçların cezasız kalmasına sebebiyet vermektedir²⁸. Nitekim günümüzde birçok suçun resmi kayıtlara dahi geçmediği (Dark Numbers) toplumun veya devletin bu tür suçların işlendiğinden bile haberinin bulunmadığı söylenebilir²⁹.

Bunun yanı sıra devletin faile karşı devletin kendi otoritesini kullanarak karşılık ödemesi faile işlediği suçun cezasını ödetecek ve toplumda adaletin tecelli etmesi ve intikam açısından tatminin sağlayacak olsa da çağdaş ceza hukukuna göre, cezanın, devletin otoritesini kullanarak yalnızca adaleti sağlamak amacından bir nevi öç alma mekanizmasından farklı olması gerekir. Bu görüşün kabulü halinde faile ceza dışında bir karşılık verilemeyeceği için çağdaş ceza hukukunda ceza yerine öngörülen seçenek yaptırımların ceza yerine verilemeyeceği açıktır. Mutlak teoriler, cezalandırma dışında bir seçenek üzerinde durmamıştır³⁰ Nitekim ÇETİN'e göre de "Mutlak ceza teorileri içerisinde seçenek yaptırımların da olabileceğini söylemeye imkan bulunmamaktadır. Zira hapis cezasının yerine bir başka ve belki de daha insancıl bir ceza demek olan seçenek yaptırımın mutlak teorilere aykırı olacağı anlaşılmaktadır"³¹.

Cezalandırmanın amacını, mutlak ceza teorisindeki gibi yalnızca adalet veya kefaret kavramlarına indirgemek, cezalandırmanın felsefesinde sadece bu iki kavramı ölçüt almak kanımızca ciddi sorunlar doğuracaktır. Bu iki kavram cezanın amaçlarından önemli bir kısmı da olsa sadece bir kısmını oluşturabilir. Öncelikle adalet kavramının toplum içerisinden kişiden kişiye değiştiğini hatta toplumun adalet kavramından anladığının da zaman içinde de farklı hale bürüneceğini göz ardı etmemek gerekir. Kaldı ki, mutlak adalet anlayışının hayata geçirilebilmesi için her suçun mutlaka cezalandırılması şarttır. Bunun yanı sıra suç işleyen faile yalnızca suç işlediği için karşılık verilmesi ve cezanın yalnızca geçmişle ilgilenip geleceğine ilişkin herhangi bir işlev öne sürülme-

²⁸ ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar, s. 14.

²⁹ Dark Figure

³⁰ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT s. 525.

³¹ ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar, s. 16.

miş olması bu teorinin büyük bir eksikliği olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca cezalandırmada toplumun yararı ve toplumun korunması amacı göz ardı edilemez. Bu nedenle cezanın amacını açıklamak konusunda mutlak ceza teorisinin yetersiz kalacağını söylemek gerekir.

B. Nisbi Ceza Teorisi

1. Nisbi Ceza Teorisi ve Teorinin Savunucuları

Nisbi ceza teorileri olarak adlandırılan teoriler doktrinde önleyici ceza teorileri veya faydacı ceza teorileri olarak da anılır³². Nisbi ceza teorilerine göre, ceza hiçbir zaman tek başına bir amaç olamaz. Nisbi ceza teorilere göre, ceza başka bir amaca veya amaçlara ulaşmanın bir yolu olabilir³³. Bu özelliği de nisbi ceza teorilerini mutlak ceza teorilerinden ayıran önemli farklardan biridir. Zira mutlak teori gibi cezayı bir amaç olarak değil bir araç olarak görmektedir.

Nisbi ceza teorilerini mutlak ceza teorilerinden ayıran bir diğer özellik şudur ki; Nisbi ceza teorileri yukarıda da belirttiğimiz gibi faydacı ceza teorileri olarak da anılır. Zira nisbi ceza teorilerine göre, cezalandırma amacı gelecek için fayda sağladığından geleceğe yönelik bir işlev taşımış olduğu kabul edilir. Ceza failin gelecekte suç işlemesini önlemek faili bu fiilden vazgeçirmek için verilir. Fail suçu zaten işlemiştir ve suç geçmişte kalmıştır ancak ceza geleceğe yöneliktir ve asıl amaç suçlunun ıslah edilmesi ve yeniden suç işlemesine engel olmaktır³⁴.

Son tahlilde nisbi ceza teorisini savunan görüşlere göre, amaç suç işlenmesinin önüne geçmektir. Bu nedenle yalnızca faydalı etkileri varsa ceza uygulanmalıdır³⁵. Ancak bahsedilen önlemenin hangi amaçla ger-

³² WILLEMIN ALTINOK, s. 156.

³³ DOĞAN KARAKAŞ, s. 44.

³⁴ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s.573

³⁵ WILLEMIN ALTINOK, s.156; BOONIN, David, The Problem of Punishment, Cambridge University Press, 2008, s. 37, Nakleden: AKTAŞ, s. 2.

çekleştirileceği konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır³⁶. Söz konusu bu görüşlere göre önleme iki amaç ile gerçekleşir. Özel önleme açısından konu yalnızca suçludur. Kişiyi ceza verilmekle suç işlemesinden dolayı onda bir pişmanlık yaratmak ve ileride bir daha suç işlemekten kaçınmasını sağlamak hedef alınmaktadır. Genel önleme ise fail dışındaki toplumdaki diğer bireylerin suçtan uzak tutulması yani toplumda suç işleyecek olurlarsa kendilerinin de cezalandırılacağı bilincinin onlarda yaratılması amaçlanmaktadır³⁷.

Nisbi ceza teorisi en çok Beccaria ve Bentham tarafından geliştirilmiştir.

Cesare Beccaria, insanların toplum halinde birlikte ancak huzurlu ve düzenli bir şekilde yaşayabilmesinin tek yolunun kendi özgürlüklerinden bir parça vazgeçmek sayesinde olabileceğini savunur. Bu görüşünü ise şu şekilde ifade eder; “Bir ulusun egemenliği, herkesin iyiliği için gözden çıkarılan özgürlüğün bütün parçalarının toplamıdır. Hükümdar (egemen kişi) ise, ulusal egemenliğin yasal emanetçisi ve uygulayıcısıdır³⁸”. Beccaria’ya göre, herkesin bir kısım vazgeçtiği bu özgürlüklerin egemen kişiye teslim edilmesi yetmeyecektir. Bu egemen kişi tarafından toplumda bir bireyin diğerinin hakkını veya özgürlüğünü gasp etmemesi için caydırıcı bazı yasalar konulması şart olacaktır. Böylece özgürlüğü ihlal etmeye çalışanlara karşı cezalar uygulanacak, uygulanan cezalar ile toplumdaki her bir kişinin özgürlüğü korunacaktır. Açıkça görüldüğü üzere faydacı teoriyi savunan Beccaria için ceza bir amaç değil, toplumun her bir bireyinin kutsal ve değerli sayılması gereken özgürlüğünü korumak amacıyla zorunlu olan bir araçtır³⁹.

Özellikle belirtmek isteriz ki; Beccaria’nın yaşadığı 18.yüzyıla kadar ceza adaleti sağlamak amaçlı Tanrı adına verilmekteyken, Beccaria tara-

³⁶ Bu farklı görüşler için; BECCARIA, Cesare; BENTHAM, Jeremy, (Çev.: Muhiddin GÖKLÜ) Cürmi Cezalar Nazariyesi III.Fasıl ; LIZST.

³⁷ WILLEMIN ALTINOK, s. 157.

³⁸ BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 25.

³⁹ BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 25 vd.; AKTAŞ, s .3-4.

findan ilk kez ceza adaletine insani bir yön getirilmiş, bir nevi ahlak ve hukuk birleştirilmiştir. Beccaria ceza vermenin sosyal bir fayda içerdiğini ileri sürmüştü, toplumun menfaatlerini suç işleyen faile ceza verilirken göz önünde tutulması gerektiğini savunmuştur⁴⁰. Bu gibi bir düşünce o dönemin ceza hukuku anlayışı için oldukça yeni ve tabiri caizse ceza hukukunda devrim niteliğinde bir düşünce olmuştur.

Beccaria'ya göre, "Cezaların amacı, ne duyarlı bir varlık olan insanı üzüp bunaltmaktır ne de daha önce işlenmiş olan bir suçu işlenmemişçesine yadsımak, yok saymaktır... O halde, cezaların amacı, suçlunun kendi yurttaşlarına karşı zarar vermelerini engellemekten ve başkalarının benzer eylemlerde bulunmalarını önlemekten başka bir şey değildir. Bu nedenle de söz konusu cezaların oranları ve onların uygulanma yöntemleri öyle seçilmelidir ki, bunlar insanların ruhları, zihinleri üzerinde pek çok kalıcı, ama suçlunun bedeni üzerinde en az üzücü iz bırakacak biçimde olsun"⁴¹.

Beccaria, suç işlemeyi engelleyecek olanın, cezanın ne kadar sert ve zalimane olduğu değil, suçu işlemiş olan failin mutlaka cezasını çekeceği ve bundan kurtulamayacağına ilişkin toplumda kesin bir kanının var olmasına bağlamaktadır. Bu durumda cezanın önleyici olması için sert veya şiddetli olmasına gerek yoktur. Önemli olan failin suç işlese bunun cezasını çekeceğinin farkında olmasıdır⁴². Bununla birlikte cezalar, suçun topluma verdiği zararlar ve ihlal edilen özgürlüğün veya hakkın değeri ve kutsallığıyla orantılı şekilde olmalıdır. Nitekim ağır bir suç işleyen fail için verilen ceza ile ona göre daha az ağırlıkta olan bir suç için verilen ceza aynı olursa bu durum toplumun adalet duygusunu ciddi anlamda zedeleyebilecektir⁴³.

⁴⁰ SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1998, s. 45-46.

⁴¹ BECCARIA, s. 69, 70.

⁴² BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 129.

⁴³ TANER, Tahir, Ceza Hukuku Umumi Kısım, 1953, İstanbul, s. 27-28; AKTAŞ, s. 4 "Hepimizin ortak yararı suç işlenmemesinde değil işlendikleri zaman topluma verdikleri zararın da hiç değilse çok az olmasındandır." BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 45.

Sonuç olarak, Beccaria'nın toplumsal faydayı her halükarda en ön planda tutmuş, failin yeniden suça eğilimini engellemek için ceza verilmesi gerektiğini savunmuş olduğunu söyleyebiliriz.

Bentham da faydacı ceza teorisinin 18. yüzyıldaki en önemli savunucularından biridir. Bentham'ın görüşleri de yukarıda da ayrıntılı olarak açıkladığımız üzere Beccaria gibi toplumdaki her bir bireyin özgürlüklerinin bir kısmından feragat edip feragat ettikleri bu kısmı, egemen kişiye devrederek, toplumdaki herkesin huzur içinde yaşamasını sağlayacak toplumsal sözleşmeye dayanır. Egemen güç veya hükümdar tarafından suç olarak kabul edilen her bir fiil de bu sözleşmenin ihlalden doğmuştur⁴⁴. Ancak yine de iki düşünür de cezanın bir kötülük olduğunu ancak toplumun huzurunu ciddi anlamda azaltan fiillere karşı ceza verilmesi gerektiğini savunur⁴⁵. Nitekim yukarıda da belirttiğimiz üzere faydacı ceza teorisine göre ceza, potansiyel olarak daha büyük bir zararı önleme amacı varsa verilmelidir⁴⁶. Yani Bentham ve onun gibi düşünen diğer faydacı ceza teorisini savunanlara göre; Kant'ın ileri sürdüğünün aksine ceza verirken amaç kısas olmamalıdır. Asıl olan faydacılıktır⁴⁷. Toplumun suça eğilimli bireylerinin önlenmesi için yapılabilecek en doğru hareket bireylerin, faillerin davranışlarına karşı verilen cezaları hesaplayarak eğilimlerini bu yönde yönlendirmesi olacaktır. Suça eğilimli kişiler söz konusu fiili işlediklerinde somut cezayı öngörerek bu fiili işlemekten vazgeçeceklerdir.

Yine Bentham'a göre, "ceza ibret verici olmalı, buna meyilli olanları ürpertmeli, suç işlemekten alıkoymalıdır. Bu surette, cemiyet, harici görünüşü ile hem verdiği eleme müşahede eder, hem de misal olma niteliğine kavuşur. Cezanın suçtan elde edilecek menfaatin miktarından

⁴⁴ SOYASLAN, s. 45.

⁴⁵ BENTHAM, Jeremy, A Fragment on Government and An Introduction to the Principles of Morals and Legislation (Edited with an Introduction by Wilfrid Harrison), Basil Blackwell, Oxford, 1948, s. 281, Nakleden: AKTAŞ, s. 9.

⁴⁶ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, s.573

⁴⁷ ARTUK / GÖKÇEN / YENİDÜNYA, Genel Hükümler, s. 827.

az olmaması gerekir. Ancak suçun temin edeceği menfaatten pek ziyade olmasına lüzum yoktur⁴⁸”.

Nitekim Güriz’e göre de “Faydacı ceza teorisinin savunucularından Bentham, hukukun belli başlı iki vazifesi olduğunu kabul etmektedir. Hukukun müspet vazifesi, toplumun sadakati için lüzumlu şartların sağlanması ve imkanların yaratılmasıyla ilgilidir. Buna karşın hukukun menfi vazifesi, insanların zararlı hareketlerini önlemek suretiyle topluma üzüntü veren etkenlerin tesirini azaltmaktır⁴⁹”.

Bentham’ın görüşleri de tıpkı Beccaria gibi cezalandırmanın faydacı bir amacının olması gerektiği yolundadır. Yani Bentham da cezanın egemen güç tarafından suç kabul edilmiş olan failin toplumda tekrar yaşanmaması için verildiği kanısındadır. Nitekim bu durumda Bentham açısından da failin suç sayılan failinin cezalandırılmasının nedeni toplumun faydasının yanı sıra ayrıca suçluyu ıslah etmek ve onu zararsız hale getirmek ve hatta mağdurun şayet varsa zararlarını tazmin etmek amacı⁵⁰ olduğu söylenebilir⁵¹.

Nisbi ceza teorisinin savunucularına göre ceza için iki çeşit önleme söz konusu olabilir. Bunlar korkutma ve uslandırmayı esas alarak⁵² failin bir daha suç işlemesini onun kişiliği üzerinde engellemeye çalışılması gerektiğini savunan özel önleme fonksiyonu ve korkutma ve önlemeyi⁵³ toplum bakımından sağlamakla diğer kimselerin suç işlemelerinin önüne geçilmesidir.

⁴⁸ BENTHAM, Jeremy, Cürmi Cezalar Nazariyesi, III. Fasil,(Cezalandırmanın Miktarı, Bu Miktarı Tayan Edecek Takdir Şekli), Muhiddin Göklü tarafından çevrilen Beccaria’nın Suçlar ve Cezalar Hakkında isimli eserinin arkasına eklenmiştir. BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar (Beşeriyetin Mecellesi), Çev.: Muhiddin GÖKLÜ 2. Baskı, Güven Basım ve Yayınevi, 1960.

⁴⁹ GÜRİZ, Faydacı Teoriye Göre Ahlak ve Hukuk, s. 97.

⁵⁰ BENTHAM, s. 352-357.

⁵¹ ÖZBEK / KANBUR / BACAĞSIZ / DOĞAN / TEPE, Genel Hükümler, s. 621.

⁵² ÖZBEK, Veli Özer, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, s. 533.

⁵³ ÖZBEK, İnfaz Hukuku, s. 532.

a) Özel Önleme Teorisi

Özel önleme teorisinin ilk yüzyıllarda ortaya çıktığını, zamanla diğer düşünürler tarafından geliştirildiğini söylemek mümkündür. Nitekim; Seneca, Platon'un Protagoras'tan ortaya koyduğu düşünceden etkilenecek tüm önleme teorilerini şu şekilde özetler: "Akıllı insan, günahkar olduğuna için değil, günahkar olunmasın diye ceza verir. Akıllı insan suç işlendiği için değil, suç işlenmemesi için cezalandırır" (nemo prudens punit quia peccatum est, sed ne peccetur)⁵⁴.

Özel önleme cezanın caydırıcılık amacının bireysel, fail için olması gerektiğini savunur. Cezasını çeken suçluların düşünce ve davranışlarını değiştirmeye, onları ıslah etmeye yönelir. Ceza suçtan korunmak için bir amaçtır. Failin gelecekte suç işlenmesi engellenmelidir⁵⁵ Nitekim şu anda da suçluların hapis cezalarını çektiği ceza infaz kurumlarında öncelikle bir birey için en önemli olan şeyden, hürriyetinden ve bunun yanı sıra başka birtakım yoksunluklara zorlanarak ıslah edilmeye çalışılmaktadır⁵⁶.

Bahsettiğimiz bu büyük düşünürlerin görüşleri özel önleme teorisinin ortaya çıkışında oldukça etkili olmuşsa da, cezada asıl olanın kefarete olması gerektiği görüşü 1882 tarihinde Alman düşünür Franz Von Liszt tarafından yazılan Marburg Programı ile önemini oldukça kaybetmiştir⁵⁷. Liszt'e göre, "özel önleme üç şekilde olur; öncelikle faileri tecrit

⁵⁴ ROXIN, C., Strafrecht Allgemeiner Teil I, München 1994, s. 43, Nakleden: CENTEL, Nur, "Cezanın Amacı Ve Belirlenmesi", s. 341, hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Centel-3.pdf, (Erişim: 01.03.20120), Ayrıca; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 528 ; HONIG, Richard, Ceza Gaye Nazariyesinin Tarihine Dair, Çev.: Yavuz Abadan, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası (İHF), C: II, Y:II, İstanbul, 1936, s. 419, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97163 (Erişim: 01.03.2020)

⁵⁵ HAFIZOĞULLARI, Ceza Normu, s. 198; YENİDÜNYA, Caner, "Ceza Kavramı, Cezanın Amacı, Nitelikleri ve Çeşitleri" caneryenidunya.com/ceza-kavrami-cezanin-amaci-nitelikleri-ve-cesitleri/, (Erişim:02.03.2019).

⁵⁶ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, s. 533.

⁵⁷ HONIG, Richard, Ceza Gaye Nazariyesinin Tarihine Dair, Çev.: Yavuz Abadan, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası (İHF), C: II, Y:II, İstanbul, 1936, s. 413, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97163 (Erişim: 01.03.2020), Bu makaleyi Türkçe'ye çeviren Yavuz ABADAN'a göre; Mutlak adalet teorisindeki kefarete kavramı aslında teorisinin amaçladığı karşılık verme anlamını tam olarak karşılamaz. ABADAN bu düşüncesini; "Burada kefarete şeklinde Türkçe'ye çevirdiğimiz aslında Almanca olan "Ver-

ederek toplumu faile karşı güvenceleme, daha sonra faili ceza yoluyla başka suçlar işlemekten ürkütme, son olarak faili ıslah ederek tekerrürden koruma⁵⁸.

Liszt'e göre; cezanın amaca uygunluğu onu haklı kılmaya yeterli olacaktır ve bu özellikle cezanın meşruiyetini sağlayan bir uygunluk olacaktır. Ceza, yeni suçların işlenmesini engellemek için vardır. Cezaya suçluyu yeni suçlar işlemekten korkutmak, çekindirmek veya suçlu üzerinde kişisel etkileriyle onu ıslah etmek ya da failin ahlaki durumu ıslahı kabul etmeyecekse ıslah edilemeyecek zararsız hale getirmekle gayesine ulaşacaktır. Bunun yanı sıra faile verilen ve sayesinde toplumun suçluluğa eğilimli diğer kişileri de devletin otoritesinin ortaya çıktığı vasıtaların etkisi altında suç işlemekten çekinirler⁵⁹. Zira Margburg Programı failer açısından da ıslahı mümkün olan ve ıslaha gereksinimi olanları ıslah etme, tesadüfi suçluları ürkütme, ürkmesi ve ıslahı mümkün olmayan birden fazla defa suç işlemiş olan suçluları ise zararsız hale getirme amaçları gütmektedir⁶⁰.

Özel önleme teorisiyle ceza sadece verilmiş olmak için verilmez ve ceza verildikten sonra cezanın amacının sonlanmış olduğu kabul edilmez. Ceza ile fail gelecekte suç işlemekten korunur. Ayrıca değinmek isteriz ki kefarete anlayışının “göze göze, dişe diş” mantığından tamamen ayrılarak, bu teoride faile kusuru oranında ceza verilmekten vazgeçilmiştir. Fail işlediği fiilin kusuru oranında ceza almaz. Faile cezasını çektikten sonra yeniden sosyalleşebileceği düzeyde ceza verilir. Bu durumda, özel önleme teorisi mutlak teorilerin aksine geçmişle ilgilenmemekte, gelecekle ilgilenmektedir⁶¹.

geltung” kelimesi aslında bir insanın diğer birine karşı iyilik veya kötülüğüne mukabele teşkil eden bir hareketi ifade eder.” şeklinde ifade eder. Kefarete kavramını oldukça dini bulsa da, ceza hukukunun felsefesinin dini tasavvurlardan geldiği inancında olduğundan Vergeltung kelimesini kefarete olarak çevrilmesinin yanlış olmadığı kanısına varmıştır.

⁵⁸ LISZT, Franz Von, “Der Zweckgedanke im Strafrecht”, Marburg, 1882, s.23 vd., Nakleden: CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT s. 528, Ayrıca; ARTUK / GÖKÇEN / YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükmeler 1, s. 828 vd.

⁵⁹ HONIG, s. 414.

⁶⁰ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT s. 528.

⁶¹ WILLEMIN ALTINOK, s. 158; ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar, s.19.

Kısaca özel önleme teorisinin yukarıda açıkladığımız üzere mutlak ceza teorisinin kefarete anlayışının tamamen zıttı olduğunu söyleyebiliriz.

b) Genel Önleme Teorisi

Bu teoriye göre, cezanın amacı kefarete veya faili etkilemek değildir. Cezanın amacı, korumadır, ancak koruma failde değil, topluma yönelik olmalıdır. Korumanın topluma yönelik olmasından kasıt; ceza ile toplumun tamamında veya büyük bir kısmında suç oluşturan fiilin hukuka aykırı olduğu ve cezalandırılacağı bilincinin oluşturulmasıdır⁶². Cezanın kanunda olması suç karşılığında suç işleyenlere ceza verildiğini görmek, cezanın infaz edileceğini bilmek, toplumu cezalandırılacağı korkusuyla suç işlemekten uzak tutar. Yasaları ihlal eden faillerin ödedikleri ağır bedellerin görülmesi, toplumdaki birçok bireyin yasaları ihlal etmek konusunda davranışta bulunma arzularının önüne geçer⁶³.

Kısacası genel önleme teorisine göre faillere ceza verilirken, toplumun, faillere verilen cezaları görerek, suçların bedelinin kendilerine olan faydalarından daha fazla olduğunu fark etmeleri ve suç işlemekten vazgeçmeleri amaçlanır⁶⁴. Bu durumda, suç işleyen kişinin aracılığıyla topluma suç işlerse sonuçlarının neler olacağı açıkça gösterilir.

Bu nedenle, genel önleme teorisini kabul eden birçok görüşe göre suç işleyen faillere verilen ceza ile toplumdaki suç işleme eğilimi olan kişileri korkutmak amaçlandığından öngörülen ve infaz edilen cezaların olabildiğince ağır ve caydırıcı nitelikte, toplumdaki bireylerde kaçınma davranışını sağlayacak düzeyde olması gerekir⁶⁵. Genel önleme teorisi

⁶² WILLEMIN ALTINOK, s. 158.

⁶³ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 532.

⁶⁴ FOUCAULT, Michel, Hapishanenin Doğuşu, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınevi, Temmuz, 1992, s.129 vd.; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, Genel Hükümler, s.572

⁶⁵ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT s. 533; ARTUK / GÖKÇEN / ALŞAHİN / ÇAKIR, s.75 vd. Aynı yönde; "Etkili caydırma için cezanın şiddetinin etkili ve azap verici olması önemlidir." YÜCE, Turhan Tufan, Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara,1985, s. 41; DOĞAN KARAKAŞ, s. 45; Ayrıca; "Bunların da ötesinde, ceza yeterince ciddi olmalıdır ki, suçların işlenmesinin sonuçları insanların zihnine yerleş-

Shelden'e göre kısaca şu şekilde özetlenebilir; "Genel caydırıcılık nüfusa bir bütün olarak yönelmeyi amaçlar. Böylece bir kişiyi diğerlerinin de "mesajı alacağı" ve suç işlemekten kaçınacağı umuduyla cezalandırırız"⁶⁶.

Hukuk devleti açık kanun hükümleriyle suç olarak kabul edilecek olan fiillere cezalar öngörür. Bu şekilde suç işlemiş olan failin kanundaki işlediği suç kabul edilen fiile karşı öngörölmüş cezaıyla ve devlet eliyle cezalandırılması aynı toplumdaki suç işlemeye eğilimi olan bireyleri korkutmaya bir araç niteliğinde olacaktır.

2. Nisbi Ceza Teorilerinin Eleştirisi

Nispi ceza teorileri özellikle suç işleyen faileri veya toplumdaki potansiyel faileri korkutma ve caydırmayı temel alan teorilerdir. Bu korkutma veya caydırma şeklinin doğrudan (özel önleme ile faili verilen ceza ile suç işleme eğiliminden uzaklaştırarak) veya dolaylı olması açısından (suç işleyen faile ceza verirken toplumda tabiri caizse ibreti alem olması amacıyla cezanın şiddetini daha ağır tutarak) farklılık gösterebilir.

Öncelikle nisbi teoriler açısından faydacılığı esas alan düşünürler Bentham ve Beccaria açısından söylemek isteriz ki, cezanın yalnızca araç olması ve geleceğe yönelik olması, toplumdaki adalet duygusunun doyuma ulaşması açısından yetersiz kalabilmektedir. Zira faydacılığı savunan Bentham ve Beccaria açısından verilen cezanın faydası yoksa cezanın verilmesi de gereksizdir. Bu görüş savunucularına göre; "cezanın istenilen etkiyi yaratabilmesi için o suçun işlenmesi ile birlikte ortaya çıkan faydayı aşması yeterlidir. Buna, suç işleyenin kesin olarak cezalandırılacağı ve beklenen çıkar kaybı da eklemek gerekir. Bunları aşan

---

tirilebilsin. Örneğin, halka açık idamlar geçmişte en etkin caydırıcı ceza olarak kabul edilmişti. "COLE, George F. / SMITH, Christopher E., The American System Of Criminal Justice, Eighth Edition, Belmont etc. 1998, s. 406, Nakleden: YENİDÜNYA.

⁶⁶ SHELDEN, Randall G., "Neden Bu Kadar Cezalandırıcıyız? Son Zamanlardaki Hapsetme Eğilimleri Üzerine Bazı Gözlemler", (Çev.: Esra Demir), Prof. Dr. Dr. H.C Mult. Claus Roxin'e Armağan, Suç Politikası, İstanbul 2006, s. 465 vd.

bütün cezalar gereksizdir ve zülümdür⁶⁷”. Bu durumda denilebilir ki; cezanın uygulanmasının şartı adaleti sağlamak veya karşılık vermek değil, fayda sağlamaktır. Bu durumda ihtiyadi yani mükerrir suçlular veya suçu meslek edinmiş ve ıslah edilemeyecek suçlulara ceza hukukunun nasıl yaklaşacağıyla ilgili bir fikir ortaya atılmamıştır.

Mutlak ceza teorisinin kefarete anlayışına göre suçluyu hor görme ve ceza verdikten sonrasını ceza hukukunun konusu haline getirmemesine karşılık özel önleme teorisi, “suçluyu ezmek değil düzeltmek ve iyi bir kişi olarak topluma kazandırma fikriyle⁶⁸” oldukça doğru ve sosyal devlet ilkesi açısından da⁶⁹ olması gereken gibi görünse de; özel önleme teorisinin modern ceza hukuku açısından değerlendirildiğinde kanımızca uygulanma açısından oldukça eksikliği vardır. Sonuçta ıslahın hangi ahlaki değerlere göre yapılacağı bir sorun olmakla birlikte suçlunun ıslah edilmek adı altında toplumun çoğunluğunun cevaz verdiği çeşitli fiillere zorlanması insani değerler açısından eleştirilmeye açık olabilecektir⁷⁰. Bu durum, failin özellikle hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından “ıslah olana kadar” uzun süreler boyunca cezaevinde kalmasına yol açabilir. Nitekim kefarete düşüncesini savunan düşünürler tarafından özel önleme teorisi en çok failin kusuru oranında değil, yeniden suç işlemesini önleyecek oranda cezalandırılması konusunda eleştirilmiştir. Kanımızca, özel önleme teorisine karşı yapılan bu eleştiri de oldukça yerinde olmuştur. Failin işlediği suça karşılık verilen cezanın infaz edilirken ne kadar olduğunu bilmesi gerekir. Böylece ceza veren egemen gücün keyfi cezalar vermesi de engellenmiş olacaktır.

⁶⁷ BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar, Çağdaş Hukukçular Derneği Yayını, Ankara 2003, (Özayrak Çevirisi), s. 96.

⁶⁸ YÜCE, Tufan Turhan, Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985, s. 5.

⁶⁹ CENTEL, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, s. 341.

⁷⁰ Aynı yönde; “...Ayrıca, ıslah düşüncesi cezada bir amaç olmaktadır, ancak bu, amacın yerinde olduğunu hiçbir şekilde göstermez. Çoğunluğun azınlığa kendi yaşam biçimini empoze etmesini meşrulaştırmanın ne olduğu ve yetişkin insanları iradeleri hilafına ıslah etme hakkının nereden doğduğu sorulmalıdır”. ROXİN, C “Sinn und Grenzen staatlicher Strafe”, in strafrechtliche Grundlagenprobleme, Berlin NewYork 1973, s. 7-8, Nakleden: CENTEL, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, s. 341.

Özel önleme teorisinde suçluya cezaevinde verilen acı neticesinde tekrar suç işlemeyen önce düşünceği ve bunun suçlunun tekrar suç işlemesini engelleyeceği, kişinin suç işlemekten cayacağı düşüncesi hakimdir. Oysa suçluların bazıları suç işlerken iradelerini kullanamayacak durumda, alkol veya uyuşturucu maddenin tesiri altında olabilmektedir. Yalnızca bu durum bile daha önce suç işlemiş ve ceza alarak “ıslah edildiği varsayılan suçlu”nun tekrar suç işlerken işlediği suçun sonuçlarını, tekrar ceza alma tehlikesi olma ihtimalini düşünmemesine yol açabilecektir⁷¹.

Bunun yanında özel önleme teorisi açısından, teori yalnızca suç işleyen failin ıslah edilmesiyle ilgilenir. Bu durumda ıslah edilmek amacıyla ceza verilen failin tam olarak ne kadar sürede ıslah olacağı bilinemediğinden cezanın süresi de bilinemez. Faile “ıslah olana kadar” yani süresi belirsiz bir ceza verilmesi de adil olmayacaktır. Kişiye ıslah olana kadar ceza verilmesi çok uzun yıllar boyunca kişinin işlediği suçun cezasını çekmek durumunda kalabileceği olasılığını doğurur. Kaldı ki işlediği suç nispeten küçük bir suç bile olsa ruhsal bozukluklar gösteren birinin ıslah edilmesi de nispeten daha fazla zaman alacaktır. Bu da ceza adaleti açısından başka bir sorun teşkil edecektir⁷².

Özel önleme teorilerine göre ceza, toplumu suçlulardan korumak için verilir. Yani ceza, suç işleyen kişiyi toplumdan dışlayarak, ıslah ederek ya da korkutarak tekrar suç işlememesi amacıyla verilir. Özel önleme teorisi suçluları suç işlemeleri bakımından üçe ayırır. Bu üç grup; tesadüfi suçlular, ihtiyadi suçlular ve ıslahı mümkün olmayan ihtiyadi suçlular olarak sayılabilecektir. Özel önleme teorisine göre tesadüfi suç işleyen suçluları ırkütmek yeterli olacaktır. Ancak bu durum tesadüfen de olsa ağır bir suç işlemiş olan tesadüfi suçlunun ceza almayabileceği sorununu doğurabilecektir. Zira genel önleme teorisi açısından önemli olan failin tehlikeli olmasıdır. Tehlikeli olmadığı kanısıyla ağır bir suç işlemiş olan kişiye ceza verilmemesi adaletin sağlanmadığı inancıyla toplumun düzeninin bozulmasına neden olabilir. Bu da özel önleme te-

⁷¹ DOĞAN s. 48.

⁷² CENTEL, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, s. 341.

orisinin adaleti nispeten sağlayamadığını gösterir nitelikte olacaktır. Bu durum da toplum açısından katlanılmaz hale gelebilecektir⁷³.

Özel önleme teorisi açısından bir diğer grubu ihtiyadi suçlular oluşturmaktadır. İhtiyadi suçlu, sık sık suç işleme motivasyonunda olan suç işlemeyi meslek haline getirmiş olan kişidir. Kanımızca ve doktrindeki diğer bazı görüşlere göre özel önleme teorisi daha çok ihtiyadi suçluları ıslah etmek amacına uygundur. Bu kişiler yeniden topluma kazandırılma yönü olan, ıslah edilmesi daha sonra açıklayacağımız ıslahı mümkün olmayan suçlulara göre açıkça daha kolay olan suçlulardır. Zira önemli olan suçluların ıslah edilebilir olmasıdır. Ancak şunu eklemek isteriz ki özel önleme teorisi işledikleri fiiller ile toplumun düzenini bozan davranışlarda bulunan bu suçluların topluma yeniden kazandırılmalarının nasıl olacağına ilişkin bir öneride bulunmamıştır. Yani devletin cezanın suçluyu ıslah ettiği, yeniden sosyalleştirdiği ve topluma kazandırdığı varsayılmaktadır. Bu nedenle özel önleme teorisi uygulama açısından bu suçluların topluma nasıl kazandırılacağıyla, topluma kazandırılana kadar yani ıslah edilene kadar cezaevinde mi kalacağıyla ilgili uygulamada ciddi sorunlar çıkabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Cezanın amacının yalnızca özel önleme olduğunu kabul ettiğimiz halde, kişinin temek hak ve özgürlüklerinin adaletsiz veya nedensiz sınırlandırılması söz konusu olabilecektir.

Özel önleme teorisinde bahsedilen bir diğer fail grubu ise ıslahı mümkün olmayan ihtiyadi suçlulardır. Özel önleme teorisi savunucuları bu grup faillerin kesinlikle topluma geri kazandırılmayacağı kanısında olup “toplumdan tecrit edilmesini” önermektedir. Tecrit etmek fiilinin sözlük anlamı herkesten ve her şeyden ayırmak kenara koymak, soyutlanmaktır⁷⁴. Kanımızca, tecrit edilmek tanımı fail açısından doğru bir yaklaşım olamaz. Hiçbir insan bir diğer insanın suç işleme iradesini ve toplum için ciddi bir tehlike arz ettiği kanısına varma yetisine sahip olamaz⁷⁵. Bu durumda fail de hayatı boyunca başka bir insanın kendisi-

⁷³ CENTEL, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, s. 343.

⁷⁴ sozluk.gov.tr (Erişim: 04.03.2020).

⁷⁵ Aynı yönde; “Alman Ceza Kanunu m.66 uyarınca, tehlikeli suçluların toplumdaki tecrit edilmesi tedbiri-

ne addettiği tehlikeli ve toplumdan tecrit edilmesi gereken kişi olarak yaşamak zorunda kalacaktır. Bu durumun da açıkça insan onuruyla bağdaşmayacağını söyleyebiliriz.

Genel önleme teorisinde amaç verilen cezalar ile fail cezalandırılırken potansiyel suçluların korkutularak suç işleminin önüne geçmek, onları caydırmaktır.

Genel önleme teorisi cezaların caydırıcı olması gerektiğini savunsa da bu düşüncenin altında her bir potansiyel failin kendi menfaatlerini göz önünde bulundurarak suç işlediği fikri yatmaktadır. Ancak genel önleme teorisi savunucuları her bir potansiyel failin suç işleyip işlememe konusunda irade serbestisi olduğunu varsaymışlardır. Bu nedenle, suç işleyenler arasındaki irade serbestisine sahip olmayan akıl hastaları, çocuklar ve fiillerinin sonuçlarını idrak edemeyenler için caydırıcılık ilkesinin ne kadar etkili olduğu söylenebilecektir?⁷⁶ Bu nedenle, genel önleme teorisinin bu amacı en çok eleştirilen hususlardan birini oluşturur ve kanımızca da bu husus en çok eleştirilmesi gereken kısmı oluşturur. Genel önleme teorisi açısından bakıldığında tıpkı özel önleme gibi, cezanın sınırlarının ve süresinin keskin çizgilerle çizilmemesi eleştirilmektedir. Egemen güç, faile topluma ibret olması için ceza verirken çoğu zaman verdiği cezanın gerek şiddeti gerek süresi açısından sınırları da belirsiz olacak, toplumu korkutma amaçlı verilen cezanın şiddet veya süre ölçüsünü belirlemek zorlaşacaktır. Cezanın infazının nasıl olacağıyla ilgili ciddi belirsizlikler de bulunmaktadır. Bu durum da özel önleme açısından da belirttiğimiz cezanın egemen güç olan devlet veya hükümdarın keyfi kararlarıyla verilebilmesi tehlikesini doğuracaktır⁷⁷.

Bununla birlikte şiddetli cezaların ne derecede toplumu suç işlemekten alıkoyduğu konusu da tartışmalıdır. Nitekim Beccaria'ya

nin uygulanabilmesi için kişinin ağır suçlar işlemeye tutkusu dolayısıyla toplum için tehlikeli olduğu değerlendirilmesinin yapılmasının gerekmesi insan onuruna saygısızlık teşkil etmektedir." E.SCHMIDHAEUSER, Vom Sinn der Strafe, Göttingen 1971, s. 67-68; Nakleden; CENTEL, Cezanın ve Amacının Belirlenmesi, s. 36.

⁷⁶ ARTUK / GÖKÇEN / YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler 1, s. 830; ÇETİN, Seçenek Yapımlar, s. 21.

⁷⁷ DOĞAN KARAKAŞ, s. 49.

göre; “Suçları önleyen en önemli frenlerden biri, cezaların ağırlığı değil, cezaların kaçınılmaz olarak verilmesi ve uygulanması hususundaki beklentilerdir”⁷⁸. Bu durumda, ceza verilirken cezanın şiddeti veya acımasızlığı değil, potansiyel failerin suçu ne derece büyük veya küçük olursa olsun infaz edilecek olmasının kesinliği cezanın miktarından da daha önemli olmaktadır. Potansiyel fail, bu suçu işlersem ne olursa olsun cezamı çekeceğim, düşüncesine vakıf olmalıdır⁷⁹. Oysa genel önleme teorisi olabildiğince şiddetli cezalar vererek, idam cezalarının da toplumdaki düzeni sağlama konusunda önemli bir yeri olduğunu savunmaktadır⁸⁰. Çağdaş ceza hukukunda idam cezasının yeri zaten yoktur⁸¹. Kanımızca, özellikle bu nedenle cezanın, genel önleme dışında başka amaçlarının da bulunduğu kabul edilmesi gerekir. Zira kriminolojik verilere göre, ceza hukukunun önleyici etkisi, cezanın sertliğine değil, devletin kesin olarak kınayıcı biçimde tepki göstermesine bağlıdır.⁸²

C. Karma (Bağdaştırıcı) Ceza Teorisi

Karma teori, cezanın amacının mutlak kefaretle birlikte genel ve özel önleme olduğunu ileri sürer. Cezanın kefarete teşkil etme veya özel ve genel önlemeyi sağlama özelliklerinden birinin diğerlerine oranla daha fazla önem kazanması söz konusu olabilir. Ancak tüm bu işlevler cezanın içinde mevcuttur. Zira, bu teoriye göre cezalandırmanın tek bir amacı olamaz. Cezalandırma hem faile yaptığı kefaretinin ödetilmesi hem onun ıslah edilmesi (özel önleme) ve hem de failin cezalandırılmasıyla diğer insanların suç işleyen birinin cezalandırılacağını görmesi (genel önleme) ibret ile, failin ve toplumdaki diğer bireylerin suç işlemekten çekinmesi için verilmektedir. Tüm bu amaçları birlik-

⁷⁸ BECCARIA, (Sami SELÇUK Çevirisi), s. 129.

⁷⁹ Cezanın türü ve oranı suçluyu bir daha suç işlemekten alıkoyacak ölçüde olmalıdır. Ceza, suçluya “suçumun sonuçları çok acı vericiydi, bir daha suç işlemeyeceğim çünkü cezalandırma riskini bir daha göze alamam” dedirtmelidir. ARTUK / GÖKÇEN / YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler 1, s. 828 vd.

⁸⁰ BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 131-133.

⁸¹ “Öyleyse ölüm cezasının hiçbir hukuksal temeli yoktur.” BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 136.

⁸² ROXIN, Claus, Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var mıdır?, (çev. Yener ÜNVER), in; Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Suç Politikası, (Editör: Kayıhan İÇEL, Yener ÜNVER), (s.55-70), s.65

te sağladığı için de cezalandırma tam anlamıyla adaletin yerine getirilmesinde önemli bir araç olmaktadır. Bu nedenle, karma teoriye göre, ceza hem mutlak teoride ileri sürüldüğü gibi geçmişe ve hem de nisbi teoride ileri sürüldüğü gibi geleceğe yöneliktir. Karma teori açısından, cezanın kusurla orantılı olması kefaret düşüncesinin bir gereğidir. Fail kusuru oranında cezalandırılacağı için kusuru oranında gerçekleştirdiği eylemin sonuçlarına katlanır. Böylece adalet de sağlanmış olur. Failin ıslahı ile de failin tekrar suç işleme olasılığının önüne geçilir. Cezanın başkalarına ibret teşkil etme özelliği de genel önleme amacının gerçekleştirilmesi anlamındadır. Böylece toplumdaki tüm bireyleri de suçtan korumayı hedefler⁸³.

III. İYİ BİR CEZADA OLMASI GEREKLİ NİTELİKLER

A. Kanuni Olmalı

Türk ceza hukuku sistemine göre, suçların yanı sıra cezanın da kanuni olması mutlaka kanun ile gösterilmesi gerekir. Çünkü, Anayasa'nın 38/3 maddesine göre; *“ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur”*.

Anayasa m.13'e göre; *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”*

TCK m. 2/1 hükmüne göre; *“Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz”*⁸⁴.

⁸³ CENTEL, Cezanın ve Amacının Belirlenmesi, s. 347; ARTUK, M. Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİ-DÜNYA, s.832; ÇETİN, Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar, s.22-26.

⁸⁴ Suç ve cezanın kanuniliği için ayrıca bkz.: HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 21.; KOCA Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 44.

TCK'nın 45'nci maddesine göre ise; "suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır".

Buna göre, hiç kimseye hapis ve adli para cezası dışında bir ceza uygulanamaz. Aynı şekilde hiç kimse hakkında kanunda gösterilenler dışında bir başka güvenlik tedbiri uygulanması söz konusu dahi edilemez.

B. Belirli Olmalı

Cezanın, egemen güç tarafından verilmesi için kanuni olması şartından bahsettik. Ancak özellikle vurgulamalıyız ki suç ve cezaların kanunlarda yalnızca mevcut olması yeterli değildir. Cezanın açık ve yorum yer bırakmayacak şekilde belirli olması şarttır. Yazılı yasa metninin herkes için düzenlenmiş olduğu göz ardı edilmemeli bu nedenle herkes için anlaşılabilir olması gerekmektedir. İÇEL'e göre; "Yasanın kullandığı sözcüklerin, terimlerin doğruluğu, cümlelerin gramer kurallarına uygunluğu çok önemlidir."⁸⁵BECCARIA'ya göre de "Yasaların yorumlanmaları sakıncalıdır. Doğru olmayan bir başka şey de, yasaların yorumunu zorunlu kılacak biçimde kapalı bir dille kaleme alınmalarıdır"⁸⁶. Yasalar halkın yabancı olduğu bir dille kaleme alınırsa, sade ve açık bir dille yazılmazsa, bu sakınca daha büyük olacaktır."⁸⁷

Kanımızca İÇEL ve BECCARIA'nın da vurguladığı yasaların belirli olması şartının en büyük sebebi şudur; ceza gerektiğinde kişilerin temel hak ve hürriyetlerini kısıtlar. Failin toplumsal hayatını önemli bir şekilde etkileyen yasaların ceza veren tarafından toplumda hiçbir kuşkuyla mahal vermeyecek şekilde yazılması gerekir. Zira kapalı bir dille yazılmış olan yasalar toplumun davranışlarını yönlendirme ve davranışlarının sonucuna vakıf olmasını zorlaştırır.

⁸⁵ İÇEL, Kayıhan, "Ceza Yasası Hazırlanırken Uyulması Gereken On Ana Kural", Suç Politikası, Prof. Dr. Dr. H.C Mult. Claus ROXIN'e Armağan, Ankara, 2006, s.17.

⁸⁶ Türk ceza hukuku bakımında kanunilik ilkesi geçerli olduğundan dolayı yorum ve kıyas özellikle önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü, TCK m.2/3 hükmüne göre; "suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz". O halde Türk Ceza hukukuna göre yorum pek tabidir ki yapılabilir ancak suç ve ceza içeren hükümler kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz. Çünkü Türk Ceza Hukukuna göre kıyas yasaktır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bknz.: ÇETİN, Soner Hamza, Türk Ceza Hukukunda Yorum ve Kıyas, Bilgi Yayinevi Ankara 2014.

⁸⁷ BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s. 41.

C. Ölçülü Olmalı

Ceza ölçülü olmalı özellikle suç olarak belirlenen fiilin ihlal ettiği hukuki değere göre abartılı olmalıdır. Daha az değerli olan bir hakkı ihlal eden bir suçun cezası daha çok değerli olan bir hakkı ihlal edene göre kuşkusuz daha az şiddetli bir ceza olmalıdır. Örneğin, kişi hak ve hürriyetini kişi sağlığını koruma altına alan bir suçun kabul edilmesi ile belirlenen bir ceza, bir eşyaya bir mala karşı işlenen bir suçun cezasına göre daha ağır bir biçimde cezalandırılabilir ise de bunun tersine imkan veren bir uygulamadan kaçınmak gerekir. Suç ve bu suç için belirlenen ceza arasında bir ahenk bir denge olmalıdır.

D. Adil, İnsani ve Ahlaki Olmalı

İyi bir ceza adil olmalıdır. Nitekim 18. Yüzyıl düşünürlerinden Beccaria'ya göre; "...Oysa bir cezanın adil olması için, insanları sadece suç işlemekten caydıracak derecede ağır olması yeterlidir."⁸⁸ Çağdaş ceza hukuku açısından kanımızca en önemli konu şudur ki; ceza insan onuruna aykırı olamaz. Ceza amacı gereği kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlandırabilir. Bu hak yoksunluğunun faile bir nebze de olsa ruhsal ızdırıp vereceği kesindir. Ancak bu kişiye cezasının ıslahı sırasında bedensel zarar veya ızdırıp verilmesi kabul edilemez. Nitekim bu konu tüm yasalar ve uluslararası sözleşmelerle yasaklanmıştır. Cezanın amacının faili topluma tekrar kazandırmak olduğu da göz önünde bulundurularak verilmesi şarttır. Dayak cezası, kimyasal veya fiziksel kastrasyon, dağlanarak vücutta sabit iz bırakma, ölüm cezası, failin uzuvlarının kesilmesi gibi cezalar insan onurunu çiğneyen cezalardır.⁸⁹ Kimyasal kastrasyon cezasının Türkiye'de son dönemde artan cinsel saldırı ve cinsel istismar vakaları nedeniyle Türk Ceza Kanunu'na getirilmesi tartışılmakta olsa da⁹⁰ kanımızca bu tür bir ceza, iyi bir cezanın insan onuruyla bağdaşması gerektiği ilkesine aykırı olacaktır.

⁸⁸ BECCARIA, (Sami Selçuk Çevirisi), s.139.

⁸⁹ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2011, s.531.

⁹⁰ "Adalet Bakanı Abdülhamit Gül; çocuk istismarı konusunda dikkat çeken açıklamalarda bulundu. Abdülhamit Gül; konuyla ilgili alınacak tedbirlerin arasında kimyasal hadım yani kastrasyon da yer alıyor." <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/07/03/kimyasal-hadim-yeniden-gundemde-kimyasal-hadim-nedir-nasil-kullanilir?paging=2> (Erişim: 19.03.2020)

Bunun yanı sıra cezanın ahlaki ve insani olmasından bahsederken “umut hakkı” kavramından da bahsetmek gerekir. Umut hakkı; fiilen ve hukuken hafifletilebilir olmayan müebbet hapis cezaları bağlamında bu cezaların tamamen infaz edilmesiyle suçlunun gelecekte tamamen umudunu kaybetmesinin önüne geçmek amacıyla varlığı kabul edilen bir hak olarak değerlendirilmektedir. Öncelikle Alman Federal Anayasa Mahkemesi kararları ile gündeme gelmiş olup daha sonra AİHM’in içtihatları ile desteklenmiştir⁹¹. Doktrinde kendine yer bulan bir başka söylemle “umut hakkı” olarak kendine yer bulmuştur. “AİHM için önem arz eden husus; infazın herhangi bir aşamasında kişinin muhakkak serbest kalması değil, mahkûm olduğu cezayı bir gün serbest kalacağı ümidiyle çekmesidir.”⁹²

E. Bölünebilir ve Bireyselleştirilebilir Olmalı

Bir ceza verilirken failin kusurlu hareketi, kusurun yoğunluğu, fiilin ağırlığı, fiilin işleniş şekli ve failin kendisi (örneğin, yaşı, akli durumu hatta kişiliği) göz önüne alınarak belirlenecektir. Bu belirleme de kanunlarda yazılan ceza yaptırımlarının alt üst sınırlarına göre yapılır. Hapis veya para cezası failin kişisel durumuna uygun şekilde bu sınırlar içerisinde veya başka bir cezaya dönüştürülerek verilecektir. Yargıcın bir cezayı ne kadar çok faile uygulayabiliyorsa o cezanın o kadar bölünebilir olduğunu söylemek mümkündür⁹³. Buna cezanın bireyselleştirilmesi

⁹¹ “Mahkeme, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarının infazına ilişkin mevzuatta, müebbet hapis cezasının belirli bir asgari sürenin ardından gözden geçirilmesini sağlayacak herhangi bir mekanizmanın öngörülmediğini ve müebbet mahkumuna salıverilme imkanının tanınmadığını ifade ederek, söz konusu mevzuatın Sözleşme’nin 3. maddesinin gerekleriyle bağdaşmadığı kanaatine varmıştır. ilgili mevzuatta açıkça belirtilen hükümlere uygun olarak, kendisine de salıverilmesi veya cezasının gözden geçirilmesi konusunda herhangi bir imkan tanınmadığını belirtmektedir.” GURBAN / TÜRKİYE Davası, AİHM, Başvuru No: 4947/04, T.15.12.2015; <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-16040>; Ayrıntılı bilgi için; TÛTÛNCÛ ERDEN, Efser, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Gurban/ Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirmeler, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:15, Sayı:2-1, Temmuz-Ağustos 2016, (s.615-630)

⁹² KIDIL, Fahrettin, Cezalandırmanın Amacı Ve “Umut Hakkı” Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül 2018, Sayı:138, (s. 39-78) s. 60-62, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-138-1793> (Erişim:20.03.2020)

⁹³ EREM / DANIŞMAN / ARTUK s. 696.696.m olacaktır. cezaarın daha sduğunu söylemek mümkündür. alar yapılması son derece olası bir durum olacaktır. cezaarın daha s

denir. Ceza belirlendikten sonra özellikle para ve hürriyeti bağlayan hapis cezaları bakımından cezanın bölünebilir olması gerekir⁹⁴.

F. Caydırıcı ve Etkili Olmalı

Öncelikle cezanın ceza verilen fail üzerinde etkili olması şarttır. Ceza faili suç işleyen davranışından dolayı cezalandırırken bir yandan da potansiyel suç eğiliminden faili alıkoymalıdır. Bu alıkoyma neticesinde toplumdaki diğer suç işlemeye yatkın kişiler için de caydırıcı ve etkili nitelikte olması şarttır. Yani iyi bir ceza hem genel hem de özel önleme fonksiyonlarını sağlamalı, suç işleyen faili cezalandırırken ıslah etmeli ve yeni bir suç işlemesini engellemeli bunu yaparken de topluma ibret vermeli ve suç işleme olasılığı olan her bir bireyi bu yöneliminden caydırmalıdır. Ancak çağdaş ceza hukukunda bu caydırma şiddet içeren cezalarla yapılamaz. Amaç potansiyel failin zihninde işlediği suçtan elde ettiği menfaat için bu suçtan dolayı alacağı cezaya değmeyeceği algısını yaratmak olmalıdır.⁹⁵

G. Geri Alınabilir Olmalı

Adalet sisteminin insanoğlu tarafından yürütüldüğü göz önünde tutulmalıdır. Özellikle Türkiye gibi her yargıç başına düşen vaka sayısının çok olduğu ülkelerde failin cezalandırılması aşamalarında adli hatalar yapılması son derece olası bir durum olacaktır. Bu durumda verilen cezalar geri alınabilir olmalıdır ki hata yapıldığı zaman geri dönüşü de olabilsin. Kanımızca ve doktrindeki genel görüşe göre geri alınabilir olan tek ceza çeşidi para cezalarıdır.⁹⁶ Ölüm cezasının çağdaş ceza hukuku anlamında bu kadar eleştirilmesinin en büyük sebebi de geri alınabilir olmamasıdır.

⁹⁴ ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar, s. 48.

⁹⁵ FOUCAULT, s.129.

⁹⁶ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13.Baskı, s. 532.

H. Faydalı ve Elverişli Olmalı

Çağdaş ceza hukukuna göre cezanın hem özel hem de genel önleme amacı vardır.

Ceza; özel önleme amacıyla suç işleyen failleri ıslah etmeli, onların tekrar sosyalleşmesine yardım etmelidir. Cezalandırılan kimsenin sosyalleşmesine yardım etmeyen onu toplumdan uzaklaştıran bir cezalandırmanın hiçbir yararı söz konusu olamaz. Bu nedenle verilen ceza bir hapis cezası olsa bile bunun infazı sırasında gerekli tüm önlemler alınmalı, kişinin hapis edildiği bu dönem içerisinde eğitim ve öğretimine uygun tedbirler de yerine getirilmelidir. Cezaların verilmesi ve verilen cezaların toplumdan uzak bir biçimde infaz edilmesi ile birlikte cezanın infaz edilmekte olduğu hapishanelerin birer suç okulu olmasına engel olunması gerekir. Ceza kişiye bir fayda sağlamalı onun kişisel gelişimine katkıda bulunmalıdır.

L. Masrafsız veya Az Masraflı Olmalı

Mutlak ceza teorisi açısından faile ceza yerine seçenek yaptırımların verilemeyeceğinden bahsetmiştik. Bu gibi bir yaklaşım, yani suç işleyen her faile hürriyeti bağlayan ceza vermek çağdaş ceza hukuku açısından mümkün olamayacaktır. Zira ceza veren egemen gücün, devletin, günümüz nüfusunu göz önüne aldığı her suç işleyen kişiyi cezaevinde barındırması zor olacaktır. Bu nedenle devlet ceza verirken kendisine en az masrafı yaratacak ceza türünü seçmelidir.⁹⁷ Hapis cezası masraflıdır ve hem devleti ekonomik açıdan zorlamakta hem de hükümlülerin ıslahında şartların yoksunluğu sebebiyle işe yaramamaktadır.⁹⁸ Devlet her zaman daha az giderle etkili sonuçlar alabileceği cezaları tercih etmelidir. Bu nedenle kanımızca seçenek yaptırımların özellikle basit suçlarda tercih edilmesi hem devlet hem de fail lehine olacaktır⁹⁹.

⁹⁷ DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 532.

⁹⁸ DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 78 vd.; ARTUK/GÖKÇEN, s.835 vd.;CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, s.551vd. ;DOĞAN KARAKAŞ, s. 157.

⁹⁹ Aynı yönde görüş için bkz.; ÇETİN, Seçenek Yaptırımlar.

Cezalar içinde masrafsız veya masraf yerine devlet bütçesine katkı sağlayan cezalandırma biçimi içe kişinin adli para cezası ile cezalandırılmasıdır. Çünkü adli para cezası ile cezalandırmak devlet için bir yük olmaktan ziyade aynı zamanda onun için bir gelir kaynağı yaratmaktadır¹⁰⁰.

SONUÇ

Bu çalışma içerisinde cezanın amaçları ile iyi bir cezada bulunması gereken nitelikler üzerinde durulmuştur.

Ceza Arapça bir sözcük olup, esas itibariyle karşılık demektir. Bu karşılık ise iyi veya kötü bir şey olabilir. Ancak Türkçe anlamı ile ceza bir ızdırıp, elem, acı veya bir mahrumiyet anlamına gelir.

Suç işleyen birine karşı uygulanacak yaptırım Türk Ceza Hukuku bakımından ancak ve yalnızca bir ceza veya bir güvenlik tedbiri olabilir. Yani ceza hukukunun yaptırımı ceza veya güvenlik tedbiridir. Güvenlik tedbiri ceza verilmesinin mümkün olmadığı veya cezanın yetersiz kaldığı hallerde uygulama alanı bulunurken ceza ise suçu işleyene uygulanan yegane diğer ceza hukuk yaptırımı olmaktadır.

Ceza suç işleyen birine uygulanan bir yaptırım olarak çok eski zamanlardan beri üzerinde durulmuş ve düşünülmüş meselelerden biridir. Cezanın ne olduğu ve insanların neden cezalandırılması gerektiğini açıklayan çalışmada bahsedilen görüşler genellikle üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar ise ceza teorileri olarak isimlendirilmektedir. Bu teorilerden en eskisi mutlak ceza teorisi olarak isimlendirilen teori olup, buna göre cezanın kendisinden başka bir anlamı veya sebebi olamaz. Ceza sırf bir kötülüğe karşılık olmak üzerine verilmektedir. Böylece kötülük yapan birinin yaptığı kefareti ödemesi sağlanmış olmaktadır. Bu teorinin karşısında oluşturulan diğer teori ise nisbi ceza teorisi veya faydacı ceza teorisi olarak isimlendirilmektedir. Buna göre, ceza ancak

¹⁰⁰ Adli para cezası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: ÇETİN, Soner Hamza, Türk Ceza Kanunu'nda Adli Para Cezası, Bilge Yayınevi, Ankara 2012.

verilmesi ile bir fayda elde edilebiliyor ise uygulanmalıdır. Bu fayda ise esas itibariyle iki türlü gerçekleştirilmektedir. Çünkü ceza verilmesi ile öncelikle suçlunun ıslah edilmesi ve yaptığından pişmanlık duyarak gelecekte bir daha suç işlemekten kaçınması sağlanmaktadır ki buna özel fayda veya cezanın özel önleme işlevi denilmektedir. Ceza verilmesindeki diğer ana sebep ise ceza verilmeyle toplumun diğer bireylerine suç işleyen birinin başına neler geldiğinin gösterilmesi ve böylece onların da suç işlemekten çekinmesi sağlanmaktadır ki buna ise cezanın genel önleme işlevi veya faydası denilmektedir. Cezanın verilmesindeki sebebi belirleyen üçüncü teori ise bu her iki teoriyi de bağdaştıran bunların her ikisinin de söylemlerini kendi bünyesinde barındıran karma teori oluşturmaktadır. Buna göre cezalandırmanın amacı esasında hem suçluya yaptığının ödettirilmesi ve hem de ona bir fayda temin edilmesidir. Ceza verilmekle ayrıca toplumunda ceza verilmesi ile suç işlemekten kaçınması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Günümüzde genellikle karma teörinin daha çok kabul gördüğü söylenebilir. Çünkü cezalandırma esas itibariyle günümüzde suçlunun ıslahı için yani onun iyileştirilmesi ve toplama yeniden kazandırılması için uygulanan bir yaptırım olarak görülmektedir. Bununla birlikte cezalandırmanın diğer amaçlarından da vazgeçilmiş değildir.

İyi bir ceza da bulunması gerekli nitelikler ise, kanuni, belirli ve ölçülü olması ile adil, insani ve ahlaki olması gerektiği söylenebilir. Çünkü ceza suç gibi ancak ve yalnızca kanun ile belirlenebilir ve bu belirleme açık yani anlaşılabilir olmalıdır. Günümüzde adil olmayan insan haklarını ve onurunu zedeleyen bir cezanın uygulanması mümkün değildir. Bundan kaçınmak gerekir. Ayrıca ceza ceza verilecek olan suçlunun kişiliğine uydurulabilmelidir. Bunun için sabit cezadan ziyade ceza bölünebilir olmalı ve böylece cezanın kişiselleştirilmesine imkan verebilmelidir.

Ceza uygulanabilir olmalı bunun için ise etkin olmalıdır. Etkin olmayan bir ceza toplumda suçların cezalandırılmadığı gibi bir algının yerleşmesine sebebiyet verebilir. Bunun için cezanın etkinliği son derece önemlidir.

Ceza verilmesi sırasında adli hataların meydana gelmesi her zaman mümkündür. Bu nedenle ceza geri alınabilir olmalıdır. Ancak bu şekilde geri alınabilir cezanın varlığı ile yapılmış olan bir adli hatadan geri dönülerek verilmiş olan ceza geri alınabilir.

Ceza mümkün olduğunca masrafsız veya devlete daha az masraf yükleyen şekillerde olmalıdır. Aksi takdirde cezanın uygulanması ile birlikte bunun devlet için ağır bir yük meydana getireceği, böylece devletin bu cezaların yerine getirilmesinden kaçınabileceği bunun ise toplumda suç işleyenlerin cezalandırılmadığı gibi bir algının yerleşmesine sebebiyet vermesi mümkündür. Günümüzde hükmolunan hapis cezalarının yerine getirilmesindeki masrafların fazlalığı, cezaevlerindeki aşırı kalabalıklaşma nedeniyle sık sık adı af olması bile ceza infaz kanunlarında yapılan değişiklikler ile hapis cezaların daha az miktarlarda infaz edilmesindeki esas meselenin buradan kaynaklandığı göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Sururi, Cezalandırmanın Amacı Üzerine, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (EÜHFD), Erzincan 2009, C. 13, hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2009-XIII_1-1.pdf (Erişim: 27.02.2020).

ARTUK, Emin, Ceza Hukukuna Giriş (Ders Notları), İstanbul 1983.

ARTUK M. Emin / GÖKÇEN, Ahmet / ALŞAHİN, Emin, / ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019

ARTUK, M. Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler 1, 2.Baskı, Ankara 2006.

ARTUK, M. Emin, “Ölüm Cezası”, Ceza Hukuku Makaleleri (ARTUK, M. Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDOĞAN, Caner), İstanbul 2002. (Bu makale için ayrıca bkz: Prof. Dr. Jale AKİPEK Armağanı, Konya 1991.)

BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar (Beşeriyetin Mecellesi), çev.: Muhiddin GÖKLÜ, 2. Baskı, Güven Basım ve Yayınevi, 1960 (BECCARIA, Muhiddin Göklü Çevirisi)

BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, Çev.: Sami SELÇUK, Ankara, 2013 (BECCARIA, Sami Selçuk Çevirisi).

BECCARIA, Cesare, Suçlar ve Cezalar, Çağdaş Hukukçular Derneği Yayını, Ankara 2003, (BECCARIA, Özbayrak Çevirisi).

CENTEL, Nur, “Cezanın Amacı Ve Belirlenmesi”, s. 341, hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Centel-3.pdf, (Erişim: 01.03.2020).

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 6. Baskı, İstanbul 2010.

ÇETİN, Soner Hamza, Türk Ceza Hukukunda Yorum ve Kıyas, Bilgi Yayınevi Ankara 2014.

ÇETİN, Soner Hamza, Türk Ceza Kanunu'nda Seçenek Yaptırımlar, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Ankara 2018.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2011.

DEMİRBAŞ, Timur, İnfaz Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 6.Baskı, Ankara, 2019

DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca ve Türkçe Ansiklopedik Lügat, 5. Baskı, 1982.

DOĞAN KARAKAŞ, Fatma, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, 1.Baskı, Mart 2010.

DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.I, 12. Bası, İstanbul 1997.

DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısımlar, Cilt II, Beta Yayınları, 12. Bası, İstanbul 1999.

FOUCAULT, Michel, Hapishanenin Doğuşu, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınevi, Temmuz, 1992

GÜNGÖREN, Birden, HEGEL'in Ceza Teorisi: Suçlunun İade-i İtibarı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı:

1, Ocak 2010, Sayfa: 989-1001, jurix.com.tr/article/13579 (Erişim: 29.02.2020).

GÜRİZ, Adnan, Faydacı Teoriye Göre Ahlak ve Hukuk, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1963.

GÜRKAN, Ülker, Montesquieu ve Kanunların Ruhu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD), 1988, Cilt 40, Sayı 1-4. kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0002230, (Erişim: 26.02.2020).

HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2010.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, Ceza Normu (Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni), 2. Baskı, Ankara, 1996.

HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

HONIG, Richard, Ceza Gaye Nazariyesinin Tarihine Dair, Çev.: Yavuz Abadan, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası (İHFM), C: II, Y:II, İstanbul 1936. dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97163 (erişim: 01.03.2020).

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim : 26.02.2020).

İÇEL, Kayıhan, "Ceza Yasası Hazırlanırken Uyulması Gereken On Ana Kural", İn: Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Suç Politikası, Prof. Dr. Dr. H.C Mult. Claus ROXIN'e Armağan, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

KOCA Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2011.

MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat Baron de, Kanunların Ruhu Üzerine, (çev: Fehmi BALDAŞ), Hiperlink Yayınları, İstanbul

NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri, Adil Yayınları, Ankara 1997.

ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, M. Nihat / DOĞAN, Koray / TEPE, İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2015.

ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZBEK, Veli Özer, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, s. 533.

Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı, Uluslararası Savcılar Birliği, (Editörler: Egbert MYJER, Barry HANCOCK, Nicholas COWDERY, Derleyen; Marnix ALINK), Ankara Barosu Yayınları, 2. Baskı, 2006.

SHELDEN, Randall G., “Neden Bu Kadar Cezalandırıcıyız? Son Zamanlardaki Hapsetme Eğilimleri Üzerine Bazı Gözlemler”, (Çev.: Esra Demir), Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Prof. Dr. Dr. H.C Mult. Claus Roxin’e Armağan, Suç Politikası, Seçkin Yayınları, İstanbul 2006.

sozluk.gov.tr (Erişim: 04.03.2020).

SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Ankara, 1998

TANER, Tahir, Ceza Hukuku Umumi Kısım, 1953, İstanbul.

TÜTÜNCÜ ERDEN, Efser, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Gurban/ Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirmeler, İstanbul Kültür

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:15, Sayı:2-1, Temmuz- Ağustos 2016, (s.615-630)

WILLEMİN ALTINOK, Derya, Ceza Kavramı, Nitelikleri, Amacı ve Sınıflandırılması, Prof. Dr. iur. Merih Kemal OMAĞ'a Armağan, İKÜHFD Özel Sayı, Cilt:16, Sayı:2, Temmuz 2017, Cilt I,

YENİDÜNYA, Caner, "Ceza Kavramı,Cezanın Amacı, Nitelikleri ve Çeşitleri" caneryenidunya.com/ceza-kavrami-cezanin-amaci-nitelikleri-ve-cesitleri/, (Erişim: 02.03.2020).

YÜCE, Tufan Turhan, Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985.